

Els barris de Sant Narcís i de Santa Eugènia davant les avingudes del Güell

TERESA BARCELÓ
MARTA BOVER
ANNA RIBAS
ANNA RUBAU

És evident que l'aigua ha estat una constant en la vida de la nostra ciutat. Girona és un nucli urbà situat entre quatre rius; quatre petits rius, que al llarg dels anys, han ocasionat greus problemes als seus habitants.

El riu que centra el nostre estudi no és pas el més important. Sens subte, els cabals de l'Onyar i el del Ter són força més grans, i els efectes dels aiguats que han provocat també, però el fet és que el Güell

està emplaçat en una zona —Sant Narcís i Santa Eugènia— que ha sofert un important desenvolupament urbanístic des de mitjan de segle fins avui.

El Güell transcorre per la zona oest de la ciutat i desguassa en el Ter, contribuint amb el seu cabal a augmentar els efectes de les inundacions produïdes per l'Onyar i pel propi Ter.

Al contrari del que pot semblar quan ens endinsem més en l'estudi dels efectes dels seus desbordaments, el Güell, que

El llit del Güell. A la dreta, el grup Sant Narcís.

neix a Aiguaviva del Gironès, és un riu amb un recorregut molt curt. La superfície de la seva conca és aproximadament de 26,72 km², la seva longitud és de 13,5 km i més del 50% de la seva conca té una altura mitjana de 150 m sobre el nivell del mar.

La insuficiència de la seva secció i els obstacles en el seu desguàs han ocasionat nombroses situacions d'alarma, fent que els desbordaments penetressin a Girona conduïts pels terraplens del ferrocarril i de la carretera de Santa Coloma.

El que volem constatar en aquest article és que les fortes avingudes del Güell no han estat cap mena de condicionant en el procés d'ocupació del sòl que ha tingut lloc a la zona de Sant Narcís —Santa Eugènia. A tal efecte hem considerat els tres grans darrers aiguats que han afectat la ciutat de Girona els mesos d'octubre dels anys 1940-1962-1970, relacionant-los amb la situació urbanística del moment.

Volem demostrar que la legalitat i la lògica urbanística ha anat sempre a remolc dels fets consumats.

La zona de risc: créixer d'esquena al riu

Hom ha demostrat, a través de nombrosos estudis realitzats arreu del planeta que, dins l'escala de la percepció del risc, les inundacions ocupen un lloc relativament baix. Tanmateix, els condicionants de tipus socio-econòmic que porten molta gent a haver de viure en aquestes zones de risc i, sobretot, la manca d'una planificació urbanística adequada per part dels organismes públics, acaben per configu-

rar el risc d'avingudes com un trist condicionant en el procés d'ocupació del sòl. El cas del riu Güell, en passar per la ciutat de Girona, n'és un excellent exemple.

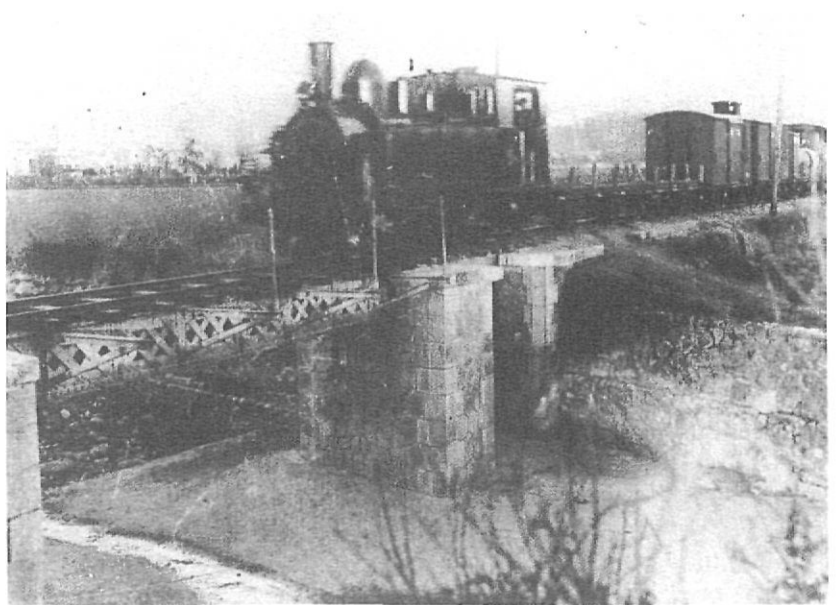
Remuntem-nos 50 anys enrera, concretament els dies 17, 18 i 19 d'octubre de 1940, data en què té lloc un dels aiguats més destructius per a la ciutat. A poc més d'un any d'acabada la guerra, el pla de Girona manté un caràcter rural, típicament tradicional, de masies aïllades i amb una població que no sobrepassarà l'1% del total municipal fins a la segona meitat de segle (Sta. Eugènia tenia, el 1940, 1500 habitants). Significativament, Ramon M. Castells (et alii) (1983, pàg. 255) l'anomena «el rebost agrícola de la ciutat». L'avinguda del Güell inunda camps i hortes, enderroca el pont de can Vidal i arriba a assolir els 2 m en alguns indrets de la zona urbana; amb tot, les masies del pla i el petit nucli urbà de Sta. Eugènia, encara prudentment allunyades del cabal del riu, sofrien danys mínims.

L'Administració, els patronats benèfics i les empreses privades intenten donar resposta a la demanda d'habitatge i promouen importants iniciatives immobiliàries que es centraran sobretot, al pla; el naixement del grup Sant Narcís en serà l'exponent més important. A més, cal tenir en compte d'altres raons prou significatives com la que apunta Rosa M. Fragell (1978, pàg. 54): «La destrucció d'habitatges ja existents: tant la Guerra Civil com les inundacions de 1940 determinen que moltes famílies es quedin sense habitatge». El recentment estrenat govern franquista, amb una rapidesa sorprenent, ofería en el BOE de l'1 de novembre de 1940, crèdits a llarg termini i amb baixa taxa d'interès als

ajuntaments damnificats de les províncies de Girona, Barcelona i Tarragona per poder solucionar la manca d'habitatges sobrevinguda amb motiu de les inundacions. Sant Narcís s'agafa ràpidament a aquesta proposta (l'avantprojecte data de 1941), però el seu emplaçament patia un aparentment lògic contrasentit: l'administració creava un barri per solucionar la manca d'habitatges deguda, entre altres raons, a les inundacions de 1940, ho feia a la mateixa riba dreta del riu Güell, zona que havia estat inundada encara no feia un any i, a més, sense prendre cap tipus de mesura per paliar els efectes de futurs desbordaments del riu. No és d'estranyar, doncs, que, amb els aiguats de 1962, el Ministeri de l'Habitatge de Girona solliciti un crèdit extraordinari de 4.916.451 PTA destinat a la urgent reparació i reconstrucció de la urbanització del grup Sant Narcís.

Santa Eugènia patia, a més, a finals de 1962, els efectes d'un intens i desordenat creixement. La primera ocupació d'una certa importància a la part de Santa Eugènia més propera a Girona foren els dos blocs de pisos promoguts pel patronat d'habitatges Felip Rinaldi. Per altra banda, l'eixamplament de Santa Eugènia de postguerra es realitza cap a l'est, condicionat per tres eixos bàsics: la via del tren d'Olot, la riera Massana i la carretera del segle passat. Sempre sense cap tipus de pla parcial: els problemes d'alineacions i volums ocasionats es resolien sobre la marxa.

Els greus danys ocasionats per l'aiguat del 62 van fer entreobrir, per primera vegada en molts anys, el ulls a l'Adminis-

El tren d'Olot passant pel pont sobre el Güell, en una fotografia de 1925.

tració: entre 1964 i 1968 es desvia el riu Güell en el seu últim tram, a la vegada que era canalitzat des de la confluència amb la riera del Marroc.

Arribem a l'aiguat de l'11 d'octubre i matinada del 12 de 1970. La riera Massana i el riu Güell inunden la carretera de Barcelona, els terrenys de les vies del tren, el barri de Sant Narcís, el carrer Nou i el carrer de St. Francesc i van a parar finalment al llit de l'Onyar. Morfològicament, als inicis de la dècada dels 70, el procés d'ocupació del sòl s'havia estès a ambdues ribes del Güell. El 1967 comencen a construir-se els blocs de can Givert del Pla, Sant Narcís feia temps que estava plena-

Girona, Estación del F.C. de Olot inundación del día 4-9-32 (v. 2)

L'estació del tren d'Olot inundada, l'any 1926.

La canalització actual del Güell.

ment consolidat, la zona d'eixample de postguerra s'anirà urbanitzant molt lentament (fins al 1969 l'Ajuntament no fa l'encintat), i la urbanització definitiva no va fer-se fins al 1977).

En definitiva, una urbanització que no es feia al mateix ritme que l'edificació. A més, en el tram final del riu Güell, a la seva riba dreta, es van construir dos gratacels entre 1967 i 1969, i ja es projectava la construcció del nou col·legi Germans Maristes, a la seva riba esquerra. Un cop més, aquesta lenta i insensata ocupació del llit tradicional del riu crea situacions d'alarma que amb una més bona planificació s'haurien pogut evitar.

El traspàs del Güell al Marroc, amb l'adequació del primer per rebre el nou cabal, ha estat l'última obra d'infraestructura que s'ha dut a terme. D'ençà 1970, el Güell no ha sofert cap més desbordament important, però cal tenir en compte que Girona no ha patit cap aiguat de les dimensions de les dels anys 40, 62 i 70. El procés d'ocupació urbanística continua essent lent, però progressiu. Els diferents plans parcials aprovats a la dècada dels vuitanta (Pla Mas Gibert, 1983 i Pla Güell, 1986) projecten un entorn de petits gratacels i bon nombre de casetes unifamiliars. El risc d'avingudes s'ha tornat, una vegada més, fonedís.

Mesures adoptades per l'administració pública

Des de mitjan del segle XIX fins a finals dels anys seixanta, les diferents institucions públiques gironines han assajat de dur a terme diverses mesures amb resultats

força minsos.

El primer desviament del Güell es dugué a terme el 1877, arrel de l'obra de terraplenat per la via del tren. El seu curs, que fins aleshores desguassava al costat del baluard de Sant Agustí, es modifica a partir de la ronda Ferran Puig, fent-lo passar entre l'esmentat terraplè i la devesa.

El febrer de 1963, arrel de l'aiguat ocorregut l'any anterior, es veu necessari un segon desviament del riu. Així, el febrer de 1965 s'aprova provisionalment el projecte de desviació i canalització del Güell, que no es portarà a terme fins tres anys després. Aquest desviament es farà a partir de la carretera d'Anglès cap al nou barri de Can Gibert del Pla i desguassarà directament al riu Ter en lloc de l'Onyar, a la vegada que es canalitzarà des de la seva confluència amb la riera Marroc.

El 1970, el riu Güell va desbordar abans del desviament per llit insuficient. Aquesta nova avinguda —tot i el canvi de curs del riu— posà en evidència, un cop més, la ineficàcia de les mesures preses fins llavors.

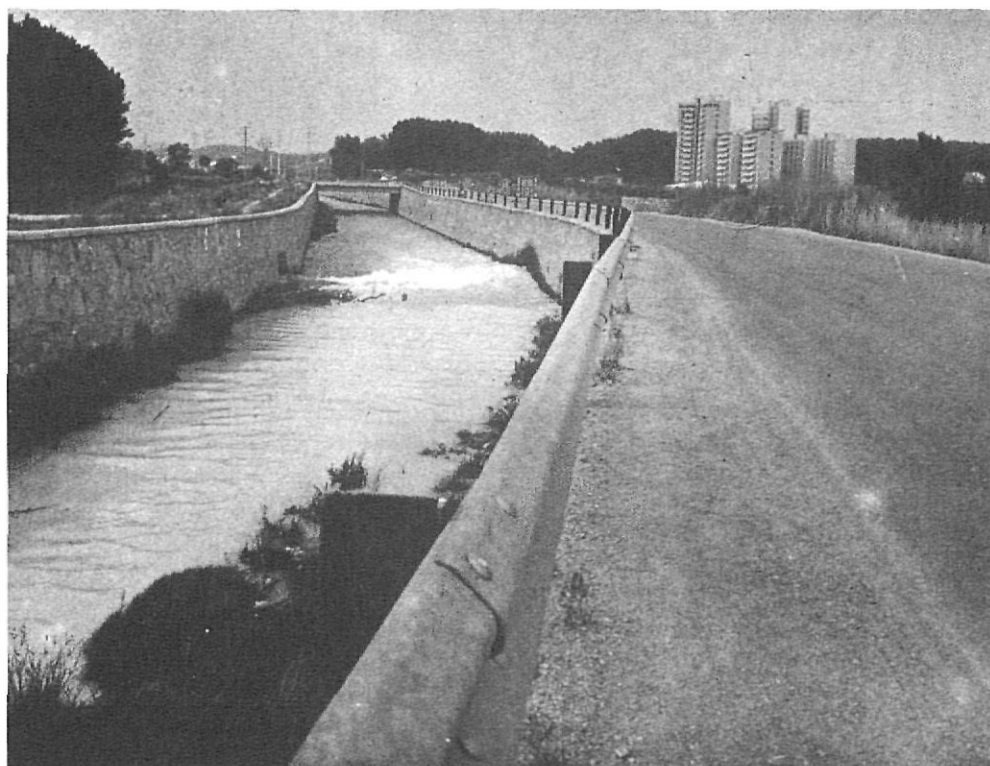
A partir d'ara s'endeguen un seguit d'estudis per tal de solventar la situació, però aquest cop, per evitar sorpreses, s'agafa com a indicador el cabal màxim per a un retorn de 1000 anys.

Les mesures que es portaran a terme en els anys següents i que corresponen al pla presentat pel senyor Josep M. Llansó de Vinyals, comissari en cap de les Aigües del Pirineu Oriental, es poden resumir en els següents punts:

1.— *Desviament de la riera Massanas.* Aquest desviament es fa per evitar el succeït en l'última avinguda. La riera va desbordar per manca de llit a partir de l'encreuament amb l'autopista, sobretot en la zona de Sta. Eugènia on el seu llit era pràcticament inexistent. El nou llit es projecta paral·lel a l'autopista pel seu costat oest, i desemboca en el Ter després de creuar per sota la sèquia de Monar sense haver de passar per la ciutat i evitant el seu desguàs en el Güell com ho feia fins ara.

2.— *El drenatge de la zona de Sta. Eugènia.* Un cop evitat el pas de les aigües de les rieres de Murs i Massanas, el drenatge de la zona que hi ha entre l'autopista i Salt, i la de la zona de Sta. Eugènia (plana situada entre l'autopista i la conca del Marroc), quedava resolt amb un col·lector principal de sanejament que seguia un traç paral·lel a l'últim tram de la riera Massanas.

3.— *Transvasament del riu Güell al Marroc.* La riera Marroc, degut a les seves mil·lors condicions de desguàs, s'acondiionarà per rebre el cabal del riu Güell,

El nou traçat del Güell, que desguassa al Ter en lloc de l'Onyar.

allunyant-lo el més possible de la zona urbana de Girona. Aquest transvasament es farà a l'alçada de la vila de Perelló on la distància entre els dos rius és solament de 500 m. El seu llit inicial fins a la seva confluència amb la riera Marroc s'utilitzarà pel drenatge de la conca.

4.— *Acondicionament del llit del Marroc.* Pel llit del riu Marroc es va calcular que s'hauria d'acondicionar per rebre un cabal de 188 m³/seg, dels quals 111 m³/seg corresponien a la seva conca i 77 m³/seg al transvasament del riu Güell.

5.— *Defensa en el marge dret del riu Ter.* Quant al Ter, es va fer un dic de defensa en el seu marge dret, des de la seva confluència amb el Güell fins a 1500 m aigües amunt, per tal d'evitar en el transcurs del temps i amb el pas de les avingudes, la seva tendència d'atacar aquest marge i desbordar per la zona de Sta. Eugènia saltant a través del Güell.

Segons Ramon Alberch i Narcís-Jordi Aragó (1984 pàg. 63), un element clau per entendre l'absència d'aiguats en els darrers anys, a més de la tasca d'agençament (neteja periòdica del seu llit, lliurant-lo de vegetació i de materials del seu fons) ha estat la manca de pluges perllongades més que no pas les mesures preses.

A manera de conclusió

Les obres d'acondicionament i millora del riu Güell passen per dues fases. La primera, fins al 1971, demostren que el problema no estava ni de bon tros solventat, més fruit de la improvisació i poca lògica de l'Administració que d'una bona política de planificació hidràulica. Les obres més recents, (transvasament Güell-Marroc, Massanas-Ter), aparentment solventen el problema. Però cal insistir un cop més: d'ençà el 1970 i fins avui dia, el riu Güell no ha sofert cap més avinguda important, si bé és cert que Girona no n'ha patit cap d'aquelles dimensions.

Com passa en la majoria dels casos, el risc d'avingudes és un fantasma que ve de la mateixa manera que se'n va, que dura l'escàs període de l'avinguda i els dies-mesos que segueixen.

Teresa Barceló, Marta Bover, Anna Ribas i Anna Rubau
són llicenciades en Geografia.

BIBLIOGRAFIA

ALBERCH, Ramon (et alii) (1982), *Girona: rius, ponts, aiguats*. Girona, Ajuntament de Girona.

ALBERCH, Ramon i ARAGÓ Narcís-Jordi (1984), *75 anys de Girona (1909-1984)*, Girona. Fundació Caixa de Pensions.

CASTELLS, Ramon M. (et alii) (1983), *Girona i els seus barris*. Girona, Ajuntament de Girona.

FABRE, Jaume (1986), *Girona entre quatre rius*, Girona. Ajuntament de Girona.

FRAGUELL, Rosa M. (1988), *La ciutat-jardí i l'Obra Sindical del Hogar a l'època franquista: el Grup de Sant Narcís de Girona*. Girona, Centre d'Estudis Històrics i Socials, Quaderns del Cercle, 4.

LLANSÓ DE VINYALS Josep M. (1971), *Estudios y proyectos para preservar de inundaciones la ciudad de Gerona*. Cambra de Comerç i Indústria de Girona.

MINISTERIO DE OBRAS PÚBLICAS. DIRECCIÓN GENERAL DE OBRAS HIDRÁULICAS. COMISARIA DE AGUAS DEL PIRINEO ORIENTAL, *Proyecto de mejora y Acondicionamiento de los cauces de los rios Güell-Marroc-Massanas*. Barcelona.